

พระพุทธศาสนากับสังคมล้านช้าง

BUDDHISM AND LAN XANG SOCIETY

พระครูภัทรสิริวุฒิ (วิทยา สิริภทโท / เที่ยงธรรม)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บทนำ

ล้านช้าง เป็นอาณาจักรที่มีความยิ่งใหญ่รัฐหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นเดียวกับสุโขทัย และอยุธยาของประเทศไทย ตามพงศาวดารลาวได้กล่าวว่า อาณาจักรล้านช้าง เริ่มก่อตั้งขึ้นในสมัยขุนลอ โดยพระองค์ได้เข้ายึดเมืองขวา (หลวงพระบาง) จากขุนกันรangs และได้จัดตั้งเมืองขวาขึ้นเป็นราชธานีของล้านช้างในปี พ.ศ. 1300 แล้วได้เปลี่ยนชื่อจากเมืองขวาเป็น “เมืองเชียงทอง” ตั้งแต่นั้นมา ชนชาติลาวก็เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนล้านช้างกันมากขึ้น ซึ่งภายหลังจากรัชกาลของขุนลอ อาณาจักรล้านช้างก็ได้มีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีกหลายพระองค์ จนกระทั่งมาถึงสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896-1916) เป็นระยะที่อาณาจักรล้านช้างขยายอาณาเขตแผ่อิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 1904 อาณาเขตของล้านช้างได้ขยายมากขึ้นจนสามารถผนวกดินแดนที่เรียกว่า “อีสาน” ของไทยในปัจจุบันบางส่วนเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง (ทองสีบ ศุภมาร์ค (ปวิรรต), 2528)

การปรากฏตัวของอาณาจักรล้านช้าง : หลักฐานจากพงศาวดาร ตำนาน และหลักศิลาจารึก

การปรากฏตัวของอาณาจักรล้านช้าง ที่มีหลักฐานบันทึกอย่างชัดเจน เริ่มต้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งก่อนหน้านั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่ไม่มีการบันทึกทางประวัติศาสตร์ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนและแน่นอน หลักฐานทางวิชาการที่สามารถรวบรวมได้ เพื่อกล่าวถึงเรื่องราวการก่อกำเนิดอาณาจักรล้านช้าง ดังนี้

1. พงศาวดาร และตำนาน

จากพงศาวดารลาวฉบับของมหาสีลา วีระวงศ์ ที่ถือว่าสมบูรณ์กว่าฉบับอื่นๆ ได้เรียบเรียงขึ้นใน พ.ศ. 2494 และจากตำนานเรื่องขุนบรม ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญของลาว

ที่นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายยึดเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ของลาวในระยะเริ่มต้น เนื้อหาของตำนานขุนบรมจะแสดงถึงความเชื่อของมนุษย์ในสังคม ที่อธิบายถึงโลกและจักรวาล ประวัติความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ รวมทั้งโครงสร้างและสถาบันสังคม (ยุวรี อภิรักษ์กุลสิทธิ์, 2527) สันนิษฐานว่าแต่งโดยพระมหาเทพหลวงกับพระมวงคลสิทธิปุ วัตวิสุลราช นครหลวงพระบาง ในสมัยพระเจ้า วิสุลราช (มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ, 2539). การเริ่มต้นก่อตัวของอาณาจักรล้านช้าง ที่มีความเชื่อแต่ดั้งเดิมว่า สืบเชื้อสายจากขุนบรมที่แถบส่งมาปกครองโลกมนุษย์ โดยได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณทุ่งน่าน้อยอ้อยหนู (ปิยฉัตร สินธุสะอาด, 2540) ในปี พ.ศ. 1247 ขุนบรมมีโอรส 7 พระองค์ และได้ให้โอรสครองเมืองคนละเมือง โดยขุนลอโอรสองค์โตไปครองนครกาหลง ต่อมาขุนลอได้ขยายอำนาจลงมาทางใต้ โดยลงมาปราบพวกขอมที่เมืองตุมวาง และไล่พวกขอมลงมาถึงขวา เข้าตีเมืองขวาได้แล้วจัดตั้งเมืองขวาขึ้นเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้าง ในปี พ.ศ.1300 แล้วเปลี่ยนชื่อเมืองใหม่เป็น “เมืองเชียงทอง” สถาปนาเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของอาณาจักรล้านช้าง

นอกจากตำนานเรื่องขุนบรมแล้ว ยังมีตำนานเรื่องท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง โดยเป็นตำนานที่เกี่ยวกับบุคคลที่เกิดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 สันนิษฐานว่าเป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นในบริเวณล้านช้างหลวงพระบางโบราณ (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519). แต่งขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 หรือประมาณปี พ.ศ. 1800-1900 เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง หลังปี พ.ศ.1900 แล้วแต่งเสริมต่อกันเรื่อยๆ มา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านช้าง จึงกล่าวได้ว่า ตำนานเรื่องฮ้าวฮุ่งท้าวเจืองนี้ แต่งก่อนพุทธศตวรรษที่ 21 โดยได้ปรากฏว่ามีชื่อเมืองแกนลอ หรือเมืองของขุนลอ ซึ่งเป็นชื่อเมืองที่มีอยู่ในพงศาวดารนั่นเอง และจากพงศาวดารยังได้กล่าวถึงขุนลอว่า เป็นกษัตริย์ที่ทรงชนช้างกับขุนเจือง เมื่อได้รับชัยชนะจึงได้ก่อตั้งอาณาจักรล้านช้างขึ้นที่เมืองขวา (หลวงพระบาง) จากหลักฐานชิ้นนี้ เรื่องท้าวฮุ่งท้าวเจืองจะเป็นหลักฐานสำคัญเพียงชิ้นเดียวที่ทำให้ปรากฏภาพประวัติศาสตร์ล้านช้าง ในด้านสังคม การเมือง การปกครอง และประเพณีที่สำคัญปรากฏชัดเจนขึ้น

2. พงศาวดารจากประเทศไค้เคียง

หลักฐานจากพงศาวดารจากประเทศไค้เคียง อันได้แก่พงศาวดารจากประเทศจีน และญวน (เวียดนามในปัจจุบัน) ที่ผู้วิจัยได้เลือกใช้เพียง 2 ประเทศ เพราะการเขียนพงศาวดารของจีนเป็นที่ยอมรับว่ามีความน่าเชื่อถืออยู่ได้ค่อนข้างมาก และญวนก็เป็นประเทศที่มีอาณา

เขตติดต่อกับจีน และได้รับวิธีการเขียนพงศาวดารมาจากจีน ซึ่งเป็นการบันทึกเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้นจริงๆ ไม่ได้มีการสอดแทรกเรื่องปาฏิหาริย์ไปในการเขียนพงศาวดาร ซึ่งจากพงศาวดารของญวน ซึ่งเขียนโดย Le Then Khoi นักประวัติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของเวียดนามในยุคใหม่ ได้กล่าวถึงอาณาจักรลาวไว้ว่า (Le Then Khoi, 1981) “ในฤดูใบไม้ร่วง กองทัพลาวเข้ารุกรานชายแดนราชสำนักเลได้ตอบโต้อย่างทันควัน ไพร่พลจำนวน 180,000 คน ถูกจัดแบ่งเป็น 5 ทัพ เดินหน้าออกประจัญข้าศึก โดยออกจากแงอัน ทินห์หั่ว และซุงหั่ว หลวงพระบางแตกหลังจากได้ต่อต้านอย่างเหนียวแน่น” และจากเอกสาร “หมิงสี่อู่” ซึ่งเป็นเอกสารชิ้นสำคัญของจีนที่ได้บันทึกเรื่องราวของอาณาจักรล้านช้างตั้งแต่สมัยกษัตริย์เตาซานเป่า (สามแสนไท) ได้ส่งเครื่องบรรณาการมาถวายองค์จักรพรรดิจีนและได้รับรู้อีกครั้งเมื่อเกิดสงครามขึ้นระหว่างล้านช้างกับญวน

3. ศิลจารึก

เป็นเอกสารที่พบในประเทศไทย โดยศิลปจารึกที่พบนั้น มีเนื้อหาที่กล่าวถึงอาณาจักรล้านช้าง ดังนี้

ศิลปจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1835) ได้กล่าวถึงเมืองต่างๆ ที่เป็นอาณาเขตของสุโขทัยว่า “ปราบแป็งตะวันออกรอดสระหลวงสองแดง ลุมบาจายสคาเท่าฝั่งของถึงเวียงจันท์ เวียงคำเป็นที่แล้ว แป็งห้วนอนรอดคนที่พระบางแพรสุพรรณภูมิราชบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว แป็งตะวันตกเมืองฉอด เมืองหงสาวดี สมุทรห่าเป็นแดน แป็งดินนอนรอดเมืองแพร่ เมืองม่วน เมืองพลั่ว พันฝั่งของเมืองชาวเป็นที่แล้ว” (กรมศิลปากร, 2515) เมืองต่างๆ ที่ปรากฏนี้เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย การที่พงศาวดารลาวกล่าวว่า ล้านช้างเริ่มก่อตั้งเป็นอาณาจักรอิสระในสมัยขุนลอ นั้น ยังดูขาดเหตุผล

ศิลปจารึกหลักที่ 8 เป็นศิลปจารึกที่ถูกจารึกขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งเป็นเอกสารอีกชิ้นหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัยที่ได้กล่าวถึงอาณาจักรล้านช้างไว้ ดังนี้คือ “แป็งหน้าน้ำน่าน มีแดนเจ้าพระยาผากองเจ้าเมืองน่าน เมืองพลั่ว เมืองไต้น้ำน่าน มีแดนเจ้าพระยา แป็งตะวันออก ถึงแดนพญาท้าวฟ้าจอม” (กรมศิลปากร, 2515) จากหลักฐานชิ้นนี้ทำให้เราทราบถึงการยอมรับความมีอำนาจเป็นรัฐอิสระของพญาท้าวฟ้าจอม (เจ้าฟ้าจ๋ม) ของพระมหาธรรมราชาลิไท ทำให้เป็นการยืนยันให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลานี้ล้านช้างได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างแน่นอน

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง

พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง มีความเป็นมาและพัฒนาการ ดังนี้

1. ความเชื่อดั้งเดิมก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสังคมล้านช้าง

สังคมอาณาจักรล้านช้างในยุคก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญ ประชาชนนับถือในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือผีฟ้า ผีแถน ผีพ่อ ผีแม่ ความเชื่อเรื่องผี ที่ปรากฏชัดเจนในยุคนี้ คือ ความเชื่อเรื่องผีป่า ผีหลอก ผีให้ร้าย (ปอบ) ผีอารักษ์ และเทวดา (ครุสกา, 2512) และรวมถึงความเชื่อลัทธิของพวกจีน เพราะดินแดนของลาวแต่ก่อนอยู่ติดกับชนชาติจีน จึงมีการสัมพันธ์ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับแถน ฟ้า แถนหลวง เป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลที่สุด เพราะแถนคือพระอินทร์ หรือเทพสวรรค์ที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของมนุษย์ สามารถเนรมิตหรือทำลายอะไรก็ได้ (เดิม วิพากษ์พจนกิจ, 2530) และแถนก็ยังเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐ โดยมีกษัตริย์ซึ่งเป็นโอรสของแถนเป็นตัวแทนของอำนาจนั้น เช่น การสร้างความเชื่อเกี่ยวกับแถนขึ้นมา เป็นการยอมรับกษัตริย์จากชนทุกชั้น

เพราะความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของประชาชนอย่างมาก ผู้ปกครองจึงใช้ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการกำหนดและควบคุมประชาชนในสังคม เช่น ถ้าต้องการให้ประชาชนทำอะไร ก็อ้างว่าเป็นความต้องการของผี ถ้าไม่ทำตามผีแล้ว ผีจะโกรธและลงโทษ ในเดือน 7 จึงต้องทำบุญบูชาเทวดาอารักษ์ เลี้ยงมเหศักดิ์หลักเมือง (กระทรวงธรรมการ, 2495) โดยมีจุดประสงค์เป็นการทำบุญบูชา และเช่นบรวงสรวงหลักบ้านหลักเมือง และผีบรรพบุรุษ เพื่อแสดงความเคารพและทำให้ผู้กระทำจะพบกับความสงบสุข ผีแถนเป็นสิ่งที่ชาวล้านช้างเชื่อว่ามียุทธศาสตร์ที่สำคัญในควบคุมชะตากรรมของมนุษย์ ฐานะทางสังคมของมนุษย์จะแตกต่างกันตามความประสงค์ของแถน ทำให้ชนชั้นปกครองนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง ตั้งแต่สมัยขุนบรม ความเชื่อดังกล่าวมีอิทธิพลส่งผลประโยชน์ต่อชนชั้นปกครองในการควบคุมคนหลายๆ เผ่า ที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ภายใต้สิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันคือแถน ในรูปของกษัตริย์นั่นเอง

2. การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในสมัยล้านช้าง

การเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ลุ่มแม่น้ำโขงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานของประเทศไทย มีหลักฐานที่กล่าวถึงว่า ด้านทิศเหนือนับถือพระพุทธศาสนาเถร

วาทแบบพม่าหรือมอญหรือพุกาม และพระพุทธรูปศาสนาแบบเถรวาทแบบลังกาวงศ์ จากอาณาจักรล้านนาและล้านช้างลงมาตามลำน้ำโขง ส่วนทางด้านทิศใต้พระพุทธรูปศาสนา มหายานแบบขอม จากอาณาจักรกัมพูชา ทางหนึ่งขึ้นมาทางน้ำตามลำน้ำโขง อีกทางหนึ่ง ขึ้นมาทางบก ผ่านแนวเทือกเขาพนมดงรัก เข้าสู่ภาคอีสานตอนล่างผ่านทางจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ เข้ามาตามลำน้ำสาขาของกลุ่มน้ำมูล เข้าสู่ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำชี และลุ่มแม่น้ำโขงในที่สุด อารยธรรมพระพุทธรูปศาสนาพุทธทวารวดี ยุคลพบุรี และยุคอยุธยา จากลุ่มน้ำเจ้าพระยา มาตาม ลุ่มน้ำป่าสัก ผ่านอาณาจักรศรีเทพ เทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาพังเหย เข้าเขตเทือกเขาตอง พญาเย็น เชื่อมต่อลุ่มน้ำชี เข้าสู่ภาคอีสานได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน พระพุทธรูปศาสนาในลุ่มน้ำโขง ภาคอีสานของประเทศไทย จึงผสมผสานด้วยเถรวาทแบบพม่าหรือมอญหรือพุกามมหายาน แบบขอม และเถรวาทแบบลังกาวงศ์ (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2534) ยังไม่มีหลักฐานที่สามารถ สรุปลงได้ชัดเจนว่า พระพุทธรูปศาสนาเข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างเมื่อไหร่ พงศาวดารเมืองหลวงพระ บาง (จารุวรรณ ธรรมวัตร (ปวิรรต), 2537) กล่าวว่า

“บัดนี้ เจ้าฤาษีสองพี่น้อง จึงสร้างเมืองลัว่นขวงเป็นประณมขึ้นที่นั่น เจ้าฤาษีจึงตั้ง หลักขึ้น ชื่อว่า หลักหมั่นไว้ทางตะวันออก หลักก่อนปักไว้ที่นาไร่เดียวคือวัดวิซูล เดียวนี้ หลักก่อน สามปักไว้ที่สบห้วยโฮบ แล้วใส่ชื่อว่าเมืองเชียงดง เชียงทองด้วยนิมิต เอาขอน้ำ ดงแลต้นไม้ทองมาเป็นนิมิตนั้น ศาสนาพุทธเจ้าเข้ามาเมืองลาวของตน จุลศักราช ตั้งแต่ปี นั้นมาคือ สังกาศหลังคริสต์สังกาศ 638”

ต่อมาเมื่อเจ้าฟ้าจ๋มสามารถยึดอำนาจปกครองเมืองเชียงทองได้ด้วยการสนับสนุน โดยสำนักของพระเจ้าอินทปัตต์ (พ่อตาของเจ้าฟ้าจ๋ม) และได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาของ พระเจ้าอินทปัตต์ พระนามว่า พระนางแก้วยอดฟ้า (ฟ้าหญิงคำหยาด) และสามารถยึดเมือง ล้านช้างได้ แล้วขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์องค์ที่ 23 ของราชวงศ์ล้านช้าง ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้าจ๋มแห่งหล้าธรณี แผ่อำณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง อำนาจเก่าทั้งหลายรวมไปถึง หัวเมืองต่างๆ ค่อยๆ ลดบทบาทลงในที่สุด สามารถสถาปนาอาณาจักรล้านช้างได้อย่างมั่นคงใน ปี พ.ศ. 1896 (บุญมี เทบสีเมือง, 2553)

การเข้ามาของพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างในช่วงนี้ เพราะพระนาง แก้วยอดฟ้าพระมเหสีผู้ทรงเคยนับถือพระพุทธรูปศาสนามาก่อนเมื่อครั้งอยู่ในเมืองขอม เมื่อทรง เห็นประชาชนล้านช้างดั้งเดิมนับถือผีสงเทวดา และฆ่าสัตว์บูชาเช่นสรวง จึงได้ทูลขอให้

พระเจ้าฟ้ารุ่งไปอัญเชิญพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในอาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าฟ้ารุ่งทรงเห็นด้วย จึงส่งทูตไปทูลขอนิมนต์พระสงฆ์เขมรเข้ามาเผยแผ่ในประเทศลาว และพระนางยังได้ขอร้องทางเขมรได้จัดส่งพระสงฆ์แบบเถรวาท ซึ่งมีพระปาสมันตะเถระเจ้าเป็นประมุข เข้ามาเผยแผ่ในล้านช้าง พระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามาสู่ประเทศลาว ได้รับการอุปถัมภ์อย่างดีจากพระเจ้าฟ้ารุ่ง เนื่องจากพระเจ้าฟ้ารุ่งเคยได้รับอุปการะจากพระปาสมันตะเถระเจ้าเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ด้วย พระปาสมันตะเถระเจ้าและพระมหาเทพลังกาพร้อมด้วยพระภิกษุอีก 20 รูป นักปราชญ์ และพระไตรปิฎก และพระบางไปด้วยเพื่อที่จะถวายแก่พระเจ้าฟ้ารุ่ง

3. พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในสังคมล้านช้าง

มหาสิลา วีระวงส์ กล่าวว่า ราชอาณาจักรล้านช้างในยุคต้นๆ นั้น ประชาชน ชาวล้านช้างมีความเชื่อที่ผิดๆ คือใช้ชีวิตเพื่อบูชาลัทธิความเชื่อดั้งเดิม แต่เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านช้างค่อนข้างมาก (มหาสิลา วีระวงส์, 2540) ที่สำคัญคือ ทำให้พระพุทธศาสนาบริสุทธิ์ ไร้ความจิตจางปะปนด้วยความเชื่อ พุทธบริษัทได้ศึกษา ปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง การนำเอาพระพุทธศาสนาแบบลัทธิลังกาวงศ์จากประเทศเขมรนั้น สิ่งหนึ่งที่มาพร้อมด้วยคือพระมหาเถระเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้ที่มีความรู้รอบรู้ทั้งปวง มีผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้านพระไตรปิฎก และผู้ชำนาญด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพระบาง และต้นโพธิ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ยิ่งทำให้ชาวล้านช้างมีความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระมหาเถระผู้มากด้วยความรู้ทั้งหลาย มีโอกาสสั่งสอนพุทธบริษัทให้อยู่ในศีลอยู่ในธรรม ชาวล้านช้างในขณะนั้นอยู่กันด้วยความรักความสามัคคี ประเทศอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง ค่อนข้างประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากประชาชนให้ความนับถือพระพุทธศาสนา เกิดมีสถาบันและธรรมเนียมเป็นหลักฐาน วัดและพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นศูนย์กลางของสังคม บทบาทของพระสงฆ์ได้มีเพิ่มขึ้นจากเดิม ที่เพียงแค่นำคำสอนของพระพุทธศาสนาออกไปเผยแผ่ให้กับประชาชน ก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นพระสงฆ์ เป็นผู้ให้บริการช่วยเหลือประชาชนที่เข้ามาหา และประชาชนที่เข้าวัดก็ได้รับการบริการต่างๆ ของสังคม เหตุการณ์เช่นนี้ได้มีขึ้นในสังคมลาวล้านช้างมาเป็นเวลานาน ระบบความเชื่อและวิธีปฏิบัติตามความเชื่อนั้น มีการสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นพิธีกรรมที่ต้องยึดแบบตายตัว

เพื่อยึดถือคุณค่าแห่งความศักดิ์สิทธิ์ เช่น ทุกๆ เดือน 4 ของทุกปีจะต้องมีการทำบุญผะเหวด เดือน 5 ต้องทำบุญสงกรานต์และบุญอื่นๆ เป็นประจำ สำหรับบุญผะเหวดพิธีกรรมที่มีความละเอียดอ่อนกว่าทุกพิธีกรรม พระผู้เทศน์ต้องมีการนั่งธรรมมาสน์หรือปราสาทสูงๆ ก่อนจะเทศน์ต้องมีคนอาราธนา มีกัณฑ์เทศน์และอื่นๆ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้มีการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง (พระสมศักดิ์ ปิยธมโม (อินทเสน), 2554) สังคมลาวล้านช้างแต่ละบ้านจะมีวัด มีพระสงฆ์ประจำหมู่บ้าน และต่างก็พากันถือว่าวัดนั้นเป็นวัดของตน เป็นสมบัติทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางแห่งการปฏิบัติที่ถูกต้อง (ทรงคุณ จันทจร, 2548) สามารถแบ่งเป็นพัฒนาการที่ชัดเจนของพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ ดังนี้

ก) สมัยพระเจ้าโพธิสาร์ราช (พ.ศ. 2063 – 2090) ในยุคสมัยรัชกาลของพระเจ้าโพธิสาร์ราชได้มีการประกาศให้ประชาชน เลิกนับถือผีสาง เช่น ผีฟ้า ผีแถน อันเคยเป็นประเพณีดั้งเดิมให้หมอบรรดาหอผี หอทรงเจ้า ซึ่งเป็นสถานที่เลี้ยงผีฟ้า ผีแถนทั้งหลาย มาแต่โบราณนั้นก็มิคำสั่งให้รื้อถอนออกให้หมดแล้วให้สร้างวัดพุทธศาสนาแทนเช่นหอทรงฟ้าทรงแถน ของเจ้าแผ่นดินที่บ้านสังคโลก เมื่อรื้อถอนแล้วก็ได้สร้างวัดแทน เรียกว่าวัดสุวรรณคโลก (ปัจจุบันเป็นวัดสังคโลก) พระเจ้าเมืองเกศเกล้า กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่ ได้ส่งราชทูตพร้อมจัดเครื่องบรรณาการมาถวายเป็นจำนวนมากประกอบด้วย พระพุทธรูปองค์หนึ่งที่หล่อด้วยทองคำชื่อว่า “พระแซกคำ” มาถวายให้ พระโพธิสาร์ราชกษัตริย์ล้านช้างเพื่อเจริญสัมพันธไมตรี และเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งกำเนิดของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ซึมซาบอยู่ในจิตใจของประชาชนลาวจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนลาว พระองค์จึงทรงให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ นักปราชญ์ อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ชำนาญวิชาการต่างๆ จึงได้เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระสังฆราชศิริจันทิ พระมหาสมุทรโคตร พระเทพมกุฎพระอริวงศา พระยาอภัยราช พระยาศรีสัตยธรรมไตรโลก พระยาอรชุน พระยานคร พระยาทักษิณพระยาวิชิตสงคราม พระยาสุรเดช พระยาศรีเกียน พระยาพันซ้าย เป็นต้น

ข) สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2093 – 2115) ถือได้ว่าเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาได้ผ่านการพัฒนาการและบูรณาการมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้พระพุทธศาสนามีบทบาทและมีเจริญรุ่งเรืองกว่าในระยะเวลาแรกๆ และยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งในช่วงสมัยพระเจ้าวิสุลราช (พ.ศ. 2043 – 2063)

เป็นในรูปของวรรณกรรม เช่น เรื่องขุนบรม และท้าวฮุ่งท้าวเจือง ส่วนในสมัยพระโพธิสารราชเจ้า ได้ปรากฏเป็นศิลาจารึก ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่นครเวียงจันทน์ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่ที่เวียงจันทน์โดยพระองค์ได้ประดิษฐานพระแก้วมรกต และพระแซกคำ ไว้ที่เวียงจันทน์ เรียกว่าเวียงจันทน์ล้านช้าง ส่วนพระบางประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงทองหรือศูนย์กลางอำนาจของล้านช้างเก่า จึงได้ชื่อว่าหลวงพระบางมาจนถึงบัดนี้ บางครั้งก็เรียกชื่อว่าล้านช้างหลวงพระบาง และได้สร้างวัดเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตขึ้นเป็นพิเศษ พระองค์ได้สร้างพระธาตุหลวง ซึ่งถือเป็นสถาปัตยกรรมชั้นยอดเยี่ยมของลาวเมื่อปี พ.ศ. 2109 ด้วยเหตุผลและผลประโยชน์ทางสังคมการเมืองที่ทำให้พระไชยเชษฐาธิราชได้ย้ายเมืองหลวงมาที่เวียงจันทน์ ผลของการย้ายเมืองครั้งนี้ยังส่งผลถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญมากขึ้นกว่าเดิมด้วย เพราะจากการที่เมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองพระพุทธศาสนามาก่อน ดังนั้นพลเมืองส่วนใหญ่จึงนับถือพระพุทธศาสนา เมื่อพระไชยเชษฐาธิราชได้เข้ามาประทับอยู่ที่นครเวียงจันทน์แล้ว พระองค์ได้ประกอบพระราชกุศลคือการสร้างเจดีย์ครอบองค์พระธาตุเดิม ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ นอกจากนี้เป็นการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองแล้ว การกระทำของพระองค์ยังเป็นการสร้างความชอบธรรมและความศรัทธาให้เกิดแก่พลเมือง โดยเฉพาะพวกข้าทางใต้เพราะพวกข้าจะนับถือองค์พระธาตุมาก และเป็นการสร้างภาพของกษัตริย์ให้แก่พลเมืองที่นับถือองค์พระธาตุให้เลื่อมใสศรัทธาในกษัตริย์ เพราะถือว่าในอดีตชาติพระองค์เป็นผู้สร้างองค์พระธาตุพนม ซึ่งเป็นการพยายามของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ทรงขยายอำนาจลงมาทางใต้ และเพื่อรวบรวมชาติพันธุ์ต่างๆ ในบริเวณทางใต้ให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

ค) สมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ.2181 – 2238) ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชในปี พ.ศ.2114 อาณาจักรล้านช้างก็เริ่มระส่ำระสาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2117 ล้านช้างก็ได้เสียเอกราชและเป็นประเทศราชของพม่ามานานถึง 24 ปี สาเหตุเพราะชนชั้นปกครองแตกแยกกัน เป็นให้พม่าเข้ายึดเวียงจันทน์ได้โดยง่าย ดังนั้นสังคมล้านช้างช่วงนี้ต้องเผชิญกับความสับสนวุ่นวาย การแตกแยกทำให้เกิดสงครามการเมืองอยู่เสมอๆ สังคมล้านช้างช่วงก่อนการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช นับว่าวุ่นวายอย่างมาก การแตกแยกของกลุ่มคนในระดับต่างๆ ได้สร้างความเดือดร้อนให้เกิดแก่สังคมเป็น

อย่างมาก และผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความแตกแยกในแต่ละครั้งคือผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ทำให้ประชาชนหนีข้ามแม่น้ำมาสู่ฝั่งขวา

การบำรุงศาสนาพุทธเป็นนโยบายของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ใช้ในการสร้างความมั่นคงภายในด้วยอีกประการหนึ่ง เพราะในขณะนั้นสังคมวุ่นวาย กษัตริย์ขาดการบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ประชาชนใช้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ดังนั้น พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชจึงหันไปบำรุงพระพุทธศาสนา เช่นทรงส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ ซ่อมแซมบำรุงวัดวาอาราม ซึ่งการกระทำของพระองค์เท่ากับการบำรุงพระพุทธศาสนาและบำรุงจิตใจของประชาชน ทำให้ประชาชนเชื่อมั่น และเลื่อมใสในตัวพระองค์ และใช้พระสงฆ์เป็นสื่อในการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ได้บัญญัติขึ้น เช่นกฎหมายจึงต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์เป็นตัวกลางในการสื่อระหว่างรัฐและประชาชน

แม้กฎหมายที่ตราขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชจะเป็นกฎหมายที่มีแบบแผนและเป็นที่ยอมรับของประชาชนล้านช้าง แต่ประชาชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับกฎหมายเท่าที่ควร คือกฎหมายจะเข้ามาควบคุมคนโดยให้คนเกรงกลัวความผิด แต่ไม่ได้มีส่วนในการสั่งสอนจิตใจของคนในสังคมล้านช้าง ดังนั้นพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชจึงใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นเครื่องมือของชนชั้นในการควบคุมสังคมด้วยอีกทางหนึ่ง และคนในสังคมล้านช้างได้ใช้วรรณกรรมคำสอนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอีกด้วย ซึ่งบทบาทโดยตรงของวรรณกรรมคำสอนคือ กำหนดบรรทัดฐานทางสังคมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีตามหลักศีลธรรมตามบทบาทหน้าที่ เราจึงกล่าวได้ว่า นอกจากพระเจ้าแผ่นดินแล้ว สิ่งที่ครอบงำจิตใจประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งฝังแน่นในจิตใจ จนกลายเป็นกฎหมายที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายโบราณลาวจึงเป็นระเบียบกฎหมายที่พัฒนามาจากแนวปฏิบัติที่ สืบสานสืบทอดกันมาในลักษณะวิถีชีวิตอันเป็นประเพณีหรือฮีตคองนั่นเอง

3. คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่ออาณาจักรล้านช้าง

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเจริญเติบโตของอาณาจักรล้านช้างในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างด้านการเมืองการปกครอง ที่กษัตริย์ได้นำเอาหลักธรรมหลักธรรมคำสอน มาเป็นรากฐานในการบริหารและกำหนดควบคุมคนในสังคมล้านช้าง ที่มีความแตกต่างของเชื้อชาติ วัฒนธรรมประเพณี ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้รูปแบบ

วิธีการและหลักการปฏิบัติมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคุณค่าต่อสังคมล้านช้างในแต่ละด้านดังนี้

3.1 คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการเมืองการปกครองล้านช้าง

ระบบการเมืองการปกครองของล้านช้าง มีรูปแบบที่แบ่งชนชั้นตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนก็ตาม แต่คนในแต่ละชนชั้นนั้น ไม่ได้แยกตัวออกจากกันอย่างเด็ดขาดแบบระบบวรรณะของอินเดีย มีแต่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชนชั้นปกครองจะมีหน้าที่บริหารปกครอง และอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หรือการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น และพระภิกษุสงฆ์ก็จะช่วยเหลือสังคม โดยสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ก่อปัญหาในสังคม ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21 ที่ปกครองโดยพระเจ้าโพธิสarakเจ้า พระองค์ได้มีพระราชอาญาประกาศให้บ่าวไพร่พลเมืองเลิกนับถือผีเถน อันเคยนับมาแต่โบราณนั้นเสียหมด

ชนชั้นผู้ปกครองจะใช้หลักธรรม และคติธรรมความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาอธิบายความชอบธรรมกับประชาชนได้ปกครอง โดยเฉพาะความคติความเชื่อเรื่องของกรรม คือทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ที่ผลของกรรมจะส่งผลในชาตินี้และชาติหน้า การเป็นอยู่ของคนในชาตินี้เป็นผลมาจากอดีตชาติ ดังความที่ปรากฏในใบลานที่ 32 ของตำนานขุนบรมว่า “อันว่า เป็นคนนี้ จำศีลอย่าประมาท บุญส่งให้ สู่เจ้าเจิงงาม”(ยุริ อภิรักษ์ภูสิทธิ, 2527) และอีกแนวความคิดหนึ่งที่ผู้ปกครองได้พยายามนำเสนอเพื่อชักจูงให้คนประพฤติดีดังที่ปรากฏตำนานขุนบรมว่า “อันว่าศีลทานนี้ นำตัวทุกเมื่อ เมื่อเกิดกำ เมืองฟ้าก็เพื่อทาน” นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองมักจะเสนอคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ประชาชนปฏิบัติตามทุกคน คือการให้ทานรักษาศีล 5 ศีล 8 ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “อันตั้งหมายเขตแดนบ้านเมืองทั้งมวล ก็จักให้หาท้าวพระยาตนผู้ชอบทศพิธราชธรรม 10 ประการ เป็นต้นว่าให้ทานรักษาศีล 5 ศีล 8 ฟังธรรมเมตตาภาวนา”

พระมหากษัตริย์จะทรงแสดงให้เห็นประชาชนและสังคมเชื่อว่า พระองค์ทรงเป็น “ธรรมราชา” เพราะธรรมราชานี้ คือผู้ที่ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือทศพิธราชธรรม คือ เป็นหลักธรรมในการปฏิบัติของราชา ซึ่งอยู่ในขอบเขตของธรรม อันเป็นที่รับรู้ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและประชาชน (จิตา สาระยา, 2537) กษัตริย์ล้านช้างยึดหลักนี้สำหรับปกครองประชาชน เช่น ในสมัยของพระไชยเชษฐาธิราชก็ทรงยึดหลัก

ทศพิธราชธรรมในการปกครองอาณาจักรด้วย (ธวัช ปุณโณทก, 2530) ซึ่งแนวคิดเรื่องธรรมราชาได้ยกฐานะของผู้ปกครองให้เลื่อนชั้นมาอยู่ระดับเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและประชาชน ที่เชื่อมโยงกันด้วยลักษณะความเป็นธรรมราชา กล่าวได้ว่า คุณค่าของพระพุทธศาสนาช่วยเสริมอำนาจบารมี และศรัทธาของสังคมต่อตัวผู้ปกครอง และเป็นจุดเริ่มต้นของการวิวัฒนาการไปสู่ความเป็นสถาบันที่มีลักษณะเฉพาะแยกตัวออกเด็ดขาดออกจากกลุ่มประชาชน

บทบาทของพระพุทธศาสนาในด้านกาปกครองอาณาจักรล้านช้างอีกด้านหนึ่ง คือ การเข้ามามีส่วนร่วมกับการตัดสินใจตัดสินใจความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาณาจักรล้านช้างได้รับเอาวัฒนธรรมนี้จากอาณาจักรล้านนา ซึ่งล้านนาได้ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยของพระเจ้ากือนาที่พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ เข้ามาประดิษฐาน และได้มีนิมนต์พระสงฆ์เข้าร่วมพิจารณาตัดสินใจความต่าง ๆ ของบ้านเมืองร่วมกับขุนนางที่ทรงแต่งตั้ง (อรรถ นันทจักร, 2531) ซึ่งล้านช้างเองได้รับได้รับเข้ามาปฏิบัติพร้อมๆ กับการเข้ามาของพระพุทธศาสนาจากล้านนา

เหตุผลของการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ร่วมตัดสินคดีความของฝ่ายอาณาจักร เป็นเพราะกฎหมายที่ปรากฏขึ้นในสมัยพระเจ้าโพนสีราช กล่าวคือ เนื้อความในกฎหมายจะนำเอาพระธรรมวินัยของพระสงฆ์มาเปรียบเทียบกับกฎหมายบ้านเมือง และเพื่อให้กฎหมายที่เกิดขึ้นมีความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเพิ่มความเป็นธรรมให้กับกฎหมาย เมื่อเอาพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เข้าไปเปรียบเทียบกับกฎหมายบ้านเมือง ทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้รู้หลักธรรมวินัยของต้องเข้าไปมีบทบาทต่อการเมืองการปกครอง และเป็นการทำให้ผู้ที่ถูกตัดสินคดีมีความเชื่อมั่นว่าจะต้องได้รับความยุติธรรมในคดีนั้นๆ เห็นได้ว่า คุณค่าของพระพุทธศาสนามีผลต่อพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองเป็นระบบไปอีกขั้นหนึ่งแล้ว พระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่าและบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือฝ่ายอาณาจักรอย่างมาก

3.2 คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมล้านช้าง

คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อด้านสังคมของล้านช้าง ได้แก่ เป็นศาสนาที่มีแนวคิดเป็นสากล มีความยืดหยุ่น และความประนีประนอม สามารถสร้างความเชื่อถือศรัทธาของผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ให้เข้ามาอยู่ในกรอบวัฒนธรรมเดียวกันได้ รวมทั้งคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นปกครอง คณะสงฆ์ช่วยให้พระมหากษัตริย์สามารถลด

อิทธิพลความเชื่อดั้งเดิมลงได้ วัดจึงเป็นกลายศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่รวมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย (Evans, Grant, 1999)

คติความเชื่อเรื่องกรรม และบุญบาป มีอิทธิพลต่อความเชื่อของสังคมล้านช้างอย่างมาก กษัตริย์และชนชั้นสูงการมีฐานะในทางสังคม ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการมาก การสะสมบุญบารมีมาอย่างสม่ำเสมอ ผู้อุปถัมภ์หรือดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้กับผู้ที่ปกครองได้ คนเชื่อในเรื่องของบุญกรรมอันเกิดจากการกระทำของแต่ละบุคคลในชาติปางก่อน และชาตินี้ สถานภาพของบุคคลเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสะสมบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อน คนที่มั่งมีเป็นขุนนาง เป็นเจ้านายมีตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์นั้นเป็นเพราะบุญที่เคยทำไว้ส่งเสริม ส่วนผู้ที่ยากไร้เชื่องช้าก็เพราะเป็นเวรกรรมมาแต่ชาติปางก่อน จำต้องรับกรรมไปจนกว่าจะสิ้นเวรกรรม ในคัมภีร์สรัสยสาคามีข้อกำหนดให้ผู้ปกครองต้องรักษาศีล ให้ทาน และต้องพาบ่าวไพร่ไปรักษาศีลทำทานด้วย (สำลิต บัวสีสะหวัด (ปวิวรรต), 2539)

3.3 คุณค่าด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

นับตั้งแต่พระเจ้าฟ้างุ้ม ได้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างสองฝั่งโขงได้เป็นปึกแผ่น ในปี พ.ศ.1896 จนกระทั่งถึงสิ้นรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชในปี พ.ศ.2238 เป็นระยะเวลายาวนานถึง 342 ปี มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดมา ทรงจัดระเบียบการปกครองโดยมีพระราชโอรส พระบรมราชโองการ และกฎระเบียบต่างๆ มีพัฒนาการจากความเชื่อดั้งเดิม ที่นับถือผีฟ้า ผีดิน ผีบรรพบุรุษ จนถึงหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกัน แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของนิทาน คำสอน ตำนาน จาริต ลายลักษณ์อักษรในคัมภีร์ใบลาน และจารึกต่างๆ ด้วยอักษรธรรมและอักษรไทยน้อย เป็นหลักฐานปรากฏให้รับรู้ได้ว่า อาณาจักรล้านช้างมีพัฒนาการ และบูรณาการการจัดระเบียบสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงสังคมให้คงอยู่สืบต่อมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นจารีตวัฒนธรรมประเพณีที่มั่นคงที่มีคุณค่ามาถึงในยุคปัจจุบัน ที่เรียกว่า ฮีต 12 และคอง 14

“ฮีต” มาจากคำศัพท์ภาษาบาลีว่า “จาริตต” ขนชาวลาวล้านช้าง และไทอีสาน นำมาใช้ในภาษาของตนว่า “จาฮีต” ต่อมากร่อนคำ โดยตัดคำหน้า คือคำ “จา” ออกเหลือ “ฮีต” คำเดียวโดดๆ คำว่าฮีต หมายถึง กฎระเบียบ จาริตประเพณี หรือสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน ส่วน “คอง” หมายถึง แบบแผน ที่เป็นการดำเนินชีวิตของคนในสังคมภายใต้คตินทางพระพุทธศาสนาและค่านิยมทางสังคม โดยมุ่งเน้นไปในทางจริยธรรม

3.4 คุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรม

เมื่ออาณาจักรล้านช้างได้รับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม ทำให้การสร้างพระธาตุสลับเจดีย์ในได้สร้างขึ้นหลายแห่งเพื่อเป็นพุทธบูชาแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการออกแบบสถาปัตยกรรมตามคติธรรมความเชื่อของพระพุทธศาสนา เช่น พระธาตุหลวงหรือพระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี ที่สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นพระธาตุที่มีความใหญ่โต และสวยงามที่สุดของลาว ตั้งอยู่ที่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงของนครเวียงจันทน์ ลักษณะสถาปัตยกรรมของพระธาตุหลวงผู้ออกแบบได้จัดแผนผังมีลักษณะพิเศษกว่าพระธาตุอื่นๆ ได้ออกแบบโดยใช้คติความเชื่อของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มีฐานลดหลั่นกัน 3 ชั้น ฐานแต่ละชั้นเปรียบได้กับภูมิทั้ง 3 ซึ่งเกี่ยวข้องกับชาวพุทธซึ่งแบ่งชีวิตเป็นขั้นตอนดังนี้

(1) ฐานชั้นที่ 1 กว้างด้านละ 52 เมตรเศษ มีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ทิศ มีราวบันไดเป็นพยานาค พร้อมด้วยหอบูชาทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทิศตะวันออกเฉียง มีมณฑปโถงหลังคาซ้อนลดหลั่นกัน และมีซุ้มจตุรมุขทุกชั้นภายในมณฑปโถงมีพระธาตุน้อยประดิษฐานอยู่ ฐานชั้นที่ 1 นี้เปรียบได้กับโลกธาตุชั้นกามาวจรภูมิ คือโลกที่ยังเกี่ยวข้องกับกามและกิเลสทั้งปวง

(2) ฐานชั้นที่ 2 มีบันไดขึ้นข้างละ 2 บันได เป็นฐานเรียบๆ ไม่มีกำแพงแก้วแต่อย่างใด ฐานชั้นที่ 2 นี้เปรียบได้กับโลกธาตุชั้นรูปาวจรภูมิ คือโลกที่หลุดพ้นจากตัณหาแต่ยังเกี่ยวข้องกับรูปอยู่

(3) ฐานชั้นที่ 3 กว้างด้านละ 54 เมตรเศษมีบันไดขึ้นลง และประตูโขงทั้ง 4 ด้าน มีกำแพงแก้วประดับด้วยกลีบบัวจำนวน 120 กลีบบนกำแพงแก้วประดับด้วยใบเสมาจำนวน 223 ใบ ฐานชั้นที่ 3 นี้ เปรียบได้กับโกธธาตุชั้นอรุฬาวจรภูมิ คือโลกที่ไม่เกี่ยวข้องกับสมบัติของโลกอีกแล้ว (ชัยมงคล จินดาสมุทร, 2532) องค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเป็นรูปครึ่งวงกลม หรือทรงมะนาวผ่าซีก คล้ายกับสถูปสาญจิในอินเดีย ถัดขึ้นไปเป็นกลีบบัวขนาดใหญ่ด้านละ 5 กลีบตามมุมทั้ง 4 อีก 4 กลีบ รวมเป็น 24 กลีบรองรับฐานบัวคว่ำบัวหงาย ซึ่งรองรับดอกบัวตูมสี่เหลี่ยมเป็นส่วนยอดของพระธาตุ และยังมีระเบียงคดรอบๆ องค์พระธาตุ มีประตูซุ้มเรือนยอดเป็นทางเข้าออกทั้ง 4 ทิศ มีกำแพงสระ ระเบียงเจาะช่องระบายอากาศเป็นรูปกากบาทขนาดเล็ก โดยตลอดระเบียงใช้เป็นที่พักแรมของผู้มาแสวงบุญจากทางไกล คุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านช้าง ที่นำหลักธรรมของ

พระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษมาประยุกต์สร้างเป็นรูปธรรมขึ้น สอนให้คนถือปฏิบัติตามหลักศีลธรรม จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า นอกจากคุณค่าของพระพุทธศาสนามีต่อพัฒนาทางจิตวิญญาณแล้ว ยังมีคุณค่าที่ส่งผ่านมาในรูปแบบตามสถานโบราณต่างๆ ซึ่งแฝงไปด้วยคติความเชื่อทางศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธา และวิถีชีวิตของคนในล้านช้าง ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามสืบต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

บทสรุป

อาณาจักรล้านช้างปรากฏตัวขึ้นตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 มีหลักฐานต่างๆ เช่น ศิลาจารึก เป็นต้น อาณาจักรล้านช้างในระยะแรก เป็นสังคมที่ได้มีการรวมตัว เริ่มพัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กมาเป็นอาณาจักร นับถือภูตผี สิ่งเหนือธรรมชาติ สังคมประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ ทำให้เกิดความแตกต่างทางจารีตประเพณี ซึ่งความแตกต่างกันของคนในสังคมเป็นปัญหาใหญ่ของผู้ปกครองที่จะควบคุมให้คนอยู่ร่วมกันได้ ในพุทธศตวรรษที่ 21 มีโครงสร้างทางสังคมและระเบียบในตัวเองที่ชัดเจน ปัญหาของสังคมได้รับการแก้ไข โดยการนำเอาพระพุทธศาสนาประดิษฐาน และมีการออกกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ยังได้มีการออกวรรณกรรมเพื่อให้ประชาชนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นวิธีการผู้ปกครองที่ใช้ควบคุมคนในสังคม

คุณค่าของพระพุทธศาสนาต่อการเมืองการปกครอง หลักการปฏิบัติตั้งอยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในเรื่องของบาปและบุญ และเรื่องกรรม ผู้ปกครองเป็นธรรมราชา มีการออกกฎหมายโดยการเทียบเคียงกับพระธรรมวินัย นำเอาหลักศีลห้า และศีลแปดมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินลงโทษสำหรับผู้ประพฤติดีศีลธรรม ใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกผู้ที่มีศีลธรรมเข้ามาเป็นข้าราชการเช่นกัน คุณค่าของพระพุทธศาสนามีต่อด้านสังคม ที่เป็นระบบอุปถัมภ์ ผู้ที่เหนือกว่าต้องให้การอุปถัมภ์ผู้ที่ด้อยกว่า โดยที่ผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์มีความกตัญญู รู้คุณและความจงรักภักดีต่อผู้ให้การอุปถัมภ์

ผู้ปกครองกำหนดจารีตประเพณี ที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ ในการกำหนดสิทธิและหน้าที่เหมือนกับธรรมญู จารีตประเพณี ทำให้สังคมสงบสุข คุณค่าของพระพุทธศาสนาต่อศิลปวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม และพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นต้น ที่มีคตินิยมของพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในล้านช้าง

มีศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา อย่างมากมาย ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามสืบต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน พระพุทธศาสนามีอิทธิพลความเชื่ออย่างมาก ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้สมัยปัจจุบันเปลี่ยนเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และรวมถึงวิถีชีวิตของคนในภาคอีสานของไทยส่วนใหญ่ มีปรากฏให้ได้ศึกษาอีกจำนวนมาก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงธรรมการ. (2495). อิตลีสอง-คองลีสี่. เวียงจันทน์ : กระทรวงธรรมการ.
- กรมศิลปากร. (2515). ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา.
- ศุภสภา. (2512). ประชุมพงศาวดารภาค 70 : นิทานเรื่องขุนบรม. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา.
- จรรุวรรณ ธรรมวัตร. (2529). พงศาวดารแห่งประเทศไทยลาว. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2519). ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2534). อีสาน 1 ศาสนาและวรรณกรรมนิยมในท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- เต็ม วิพากษ์พจนกิจ, (2530). ประวัติศาสตร์ลาว. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทรงคุณ จันทจร. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการจัดการศึกษาและศาสนาเพื่อความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบ และกระบวนการศึกษาและศาสนาระหว่างไทย-ลาว.
- ทองสืบ ศุภมาร์ก (ปริวรรต). (2528). ตามพงศาวดารลาว. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำศุภสภา.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธิดา สาระยา. (2537). รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2522). อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

- สีลา วีระวงศ์ (ปรีวรรต). (2535). ตำนานขุนบรมราชาธิราช. เวียงจันทร์: สำนักพิมพ์ไผ่หนาม.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2538). ท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองวีรบุรุษสองฝั่งโขง. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. เซ็นเตอร์.
- สงวน รอดบุญ. (2526). พุทธศิลปะลาว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2512). อีสานคดี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไพศาลศิริ.
- อรรถ นันทจักร. (2531). กฎหมายอีสานฉบับต่างๆ : รูปแบบและพัฒนา. อุบลราชธานี : ศูนย์วัฒนธรรมอีสานโรงเรียนอำนาจเจริญ.
- บุญมี เทบสีเมือง. (2553). ความเป็นมาของชนชาติลาว การตั้งถิ่นฐานและสถาปนาอาณาจักร. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- มหาคำจำปา แก้วมณี และคณะ. (2539). ประวัติศาสตร์ลาว. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สีลา วีระวงศ์. (2540). ประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ชัยมงคล จินดาสมุทร. (2532). “การศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระธาตุพนม และพระธาตุอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย”. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ปิยฉัตร สีนุสสะอาด. (2540). “สังคมล้านช้างตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓”. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระสมศักดิ์ ปิยธมโม (อินทเสน). (2554). “อิทธิพลของพระพุทธศาสนา ที่มีต่อสังคมลาวในแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุวรี อภิรักษ์ภูสีห์. (2527). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องขุนบรม”. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Le Then Khoi. (1981). History du Vietnam des Origines a 1858. Paris.
- มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ. (2539). ประวัติศาสตร์ลาว. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญมี เทบสีเมือง. (2553). ความเป็นมาของชนชาติลาว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

มหาสิลา วีระวงส์. (2540). ประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ, แปลโดย สมชาย นิลอาธิ, (กรุงเทพมหานคร : มติชน.

อรรถ นันทจักร. (2531). กฎหมายอีสานฉบับต่างๆ : รูปแบบและพัฒนา, (อุบลราชธานี : ศูนย์วัฒนธรรมอีสานโรงเรียนอำนาจเจริญ.

Evans. (1999). Grant, Laos Culture and Society, (Bangkok : O.s.Printing House.